die een slap reglement hebben, dat den voorzitter veel vrijheid laat; en nog andere, die zelfs *geen* huishoudelijk reglement bezitten, en den voorzitter derhalve in alles vrij laten begaan.

Maar het beginsel blijft bij dit alles onaangetast.

Wil een vergadering, die dusver geen huishoudelijk reglement had, er morgen een maken, dan doet ze het, en bindt den voorzitter. Of ook wil een vergadering, die in haar huishoudelijk reglement dusver den voorzitter veel vrijheid liet, morgen den dag die vrijheid inperken, dan is er niets, dat haar dit belet.

Een vrijgelaten voorzitter oefent alzoo deze zijn vrije beschikking uit, niet uit eigen hoofde, niet krachtens eigen machtsvolheid, maar altoos onder uitgesproken of stilzwijgend goedvinden der vergadering; en het staat aan de vergadering, en niet aan hem, om te bepalen, in hoeverre deze zijn vrijheid van beweging blijven zal wat ze dusver is, of allengs zal worden verminderd.

Toegepast op ons onderwerp beteekent dit derhalve, dat er drieërlei soort kerken zijn. Kerken die den Dienaar bij den eeredienst ganschelijk *niet* binden; kerken die hem *ten deele* binden, en *ten deele* vrijlaten; en zoo ook kerken, die alles haarfijn omtreat den eeredienst voorschrijven.

Maar alle deze drie soorten van kerken staan desniettemin in beginsel gelijk, inzooverre de toestand, gelijk die geschapen werd, en in zijn voortbestaan geduld wordt, afhangt van het goedvinden der gemeente, en het de gemeente is, die het recht en de bevoegdheid bleef bezitten, om in den bestaanden toestand wijziging te brengen.

Wil een kerk die nu een Dienaar in alles bindt, hem voortaan vrijer maken, dan geschiedt het alzoo. Wil een kerk die hem in het éène wel, en in het andere niet bond, hierin wijziging of onderscheiding aanbrengen, dan doet ze het desgelijks. En ook, wil een kerk, die dusver een Dienaar in alles vrij liet, hem voortaan ten deele binden, dan wordt die band aangelegd.

Want wel kan een Dienaar door zijn kerkeraad gesteund, het recht der gemeente ten deze weerstaan, maar dan randt hij, en met hem de kerkeraad, het algemeen priesterschap der geloovigen aan, en zal de gemeente den kerkeraad anders moeten saamstellen.

En is het dat de kerkeraad door strenge coöptatie ook dit verzet breekt, dan kan een gemeente wel gedwarsboomd worden, maar toch nooit naar recht, en nooit anders dan met verkrachting van het gemeentewezen; en dan hangt het van op zichzelf onberekenbare gegevens af, of een gemeente in staat zal blijken tegenover dezen clericalen tegenstand haar van Christus ontvangen rechten al dan niet te handhaven.

Ook zonder op iets anders te zien, dan op het karakter van een »vergadering" als zoodanig, is derhalve het uitgangspunt voor het Liturgisch karakter van den eeredienst hiermede reeds gevonden.

Is de godsdienstoefening het houden van »een *onderlinge* bijeenkomst", en alzoo een »vergadering" van de gemeenteleden, dan staat het hiermede tevens vast, dat er voor de wijze, waarop de Dienst in het heilige zal toegaan, zekere regel moet gesteld worden, zoodra de gemeente zelve dit verlangt.

Doch hiermede is nog niets dan het uitgangspunt gewonnen.

Er komen toch bij den eeredienst nog gansch andere factoren in het spel, die aan deze soort vergaderingen der gemeente een geheel bijzonder en eigenaardig karakter leenen.

En dan zij er in de eerste plaats op gewezen, dat de gemeente in haar vergaderingen niet alleen zelve vergadert, maar er ook *een samenkomen met haar God* zoekt.

Onder het Oude Testament heette de Tabernakel »de Tente *der samenkomst*," de *Ohel Moëed*, en hiermeê drukt de Schrift uit, niet dat al het volk in die Tente samenkwam. Daartoe toch was die Tente veel, veel te klein. Maar wel, en heel anders, dat in deze Tente *God samenkwam met zijn volk*.

Hij woonde symbolisch-reëel boven het Verzoendeksel in het Heilige der heiligen.

Waar de Tabernakel stond, was de plaatse zijner ruste, en nu was het de priester, die, als aan het hoofd van het volk, en in naam van dat volk, tot God in het heiligdom naderde, om haar God tegemoet te treden, en met Jehova saâm te komen.

Die hooge, heilige gedachte nu is niet een voorbijgaand denkbeeld.

Alle godsdienst, alle echte religie is een zoeken van de gemeenschap des Heeren HEEREN. Zoo is het voor een ieder persoonlijk, en zoo is het ook voor de gemeente als geheel genomen.

Voor u zelf in uw eigen hart waakt het dieper religieus gevoel dan pas op, als ge iets ontwaren moogt van de zalige nabijheid des Heeren, en het »nabij God te zijn" *aan* u en *in* u verwezenlijkt wordt.

Een God van verre beweegt het vrome gemoed niet, en zalig noemt daarom de Psalmist »dien God heeft verkoren en *doet naderen*."

En juist ditzelfde nu, geldt evenzoo voor de gemeente.

Ook de gemeente leeft slechts in die oogenblikken geestelijk op, als ze saâm, *als gemeente*, de nabijheid van haar God ontwaart, en de tegenwoordigheid van den Heilige ontdekken mag, d. i. wanneer ze in haar saâmvergaderingen tevens *samenkomt met haar God*.

### Een schrede terug.

Eerlijkheidshalve moeten we er onze lezers op wijzen, dat Ds. Littooy in zijn tweede opstel, geplaatst in de *Zuider-Kerkbode*, No. 23, een schrede rugwaarts doet.

Had hij in het vorig opstel onomwonden uitgesproken, dat de daad der instorting van het nieuwe leven, niet middellijk, maar onmiddellijk toeging, nu schrijft hij een en ander, waardoor de zaak juist omgekeerd komt te staan, en de wedergeboorte wordt voorgesteld, als toch plaats grijpend *door middel* van de predikatie des Woords.

Doch zichier zijn eigen woorden:

Dat leven uit God wordt hun evenwel niet door het verbond, de beloften en den doop als door een zeker voertuig gegeven. Maar de Heere God schept het overeenkomstig zijn verbond en zijne beloften in het hart der kinderen. Alleen in zoover en in dezen zin geschiedt het onmiddelijk. Hebben wij nu niet met de kinderen, maar met hen te doen die het Woord Gods kunnen hooren, zie, dan komt naar Gods wijs bestel en groote goedheid bij het verbond, de beloften en het sacrament des doops ook nog de bediening des Woords. En deze bediening moet allen creaturen deelachtig worden gemaakt. De Vader werkt door den Heiligen Geest en de bediening zijns Woords met het oog op en in zoover ook weer door de beloften, die hij, in betrekking tot de heidenen, den Zoon gaf. Overeenkomstig deze beloften en zijn eeuwig voornemen wederbaarde en wederbaart Hij duizenden bij duizenden heidenen, onder en door de prediking van het Evangelie. Want naar zijne vrijmacht maakt Hij door de dwaasheid der prediking zalig, die gelooven. Paulus zegt dienovereenkomstig (m.i. toch geldt dit zoowel in betrekking tot de Heidenen als de Joden):

»Naar zijnen wil heeft Hij ons gebaard, *door het Woord der waarheid*" (Jac. 1: 18). En in 1 Petr. 1: 23: »Gij, die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, *door het levende en eeuwig blijvende Woord van God*." In 1 Cor. 4: 15 luidt het: »Want in Christus Jezus heb ik u *door het Evangelie* geteeld." »Het heeft Gode behaagd, *door de dwaasheid der prediking zalig te maken*, die gelooven", schrijft hij 1 Cor. 1: 21.

Trouwens, in het geheele Nieuwe Testament wordt er, waar er sprake is van het werk der zaligmaking, nadruk gelegd, op de bediening van het Verbond en het Woord Gods.

Maar... uit de aangehaalde plaats, 1 Cor. 4: 15 blijkt voor ons dunkt mij genoegzaam, dat het »teelen" of baren — dewijl het daar aan Paulus wordt toegekend — niet zóó moet worden opgevat, dat, óf Paulus óf het Woord als zoodanig het werk der wederbaring door intensieve, d.w.z. door innerlijke kracht verricht.

Hoewel het m.i. toch ook niet geheel zonder en buiten de bediening van het Verbond en het Woord geschiedt. Het is er mee als met de wonderen. Hij, de Heere, verrichtte het wonder. Ja, onmiddellijk. Maar toch ook weer, door Mozes, door de profeten, en door het woord, dat God door hen sprak, zoo bijv. zeide God tot Mozes: »Zeg den kinderen Israels, dat zij voortrekken"; en Petrus zeide: »In den naam van Jezus Christus.... neem u beddeke op en wandel".

Omdat zij hierin medearbeiders Gods zijn, wordt aan hen en aan hun woord wel het wonder toegeschreven. Zoo nu is het ook in betrekking tot de wedergeboorte, in 1 Cor. 4: 15 en Jac. 1: 18 enz. *God* geeft in *dien weg*, *onder* en *door* die genademiddelen en den menschen het nieuwe leven.

Daarmee wil ik echter niet zeggen, dat wij om die weldaad van het genadeverbond deelachtig te worden, bepaald onder de prediking des Woords moeten verkeeren; immers in de prilste jeugd, op het krankbed en elders maakt Hij vele geestelijk doode zondaren levend; doch dat dit geheel buiten het Verbond, de beloften en het Woord om zou gaan, weerspreek ik.

Voorts zeg ik: het Woord is een licht en het is levend en krachtig; maar wat baat het een blinde dat de Zonne der gerechtigheid op middaghoogte staat en schijnt; en wat baat het den geestelijk dooden zondaar, dat God hem roept.

Zoolang de Heere hem niet het leven en het licht schenkt, baat hem dat niets.

Wij moeten het leven ontvangen, om te zien, te hooren en te gelooven.

Levend maken dat doet God en God alleen; dat doet Hij door *zijn* scheppend Woord. Met het oog hierop alleen kunnen wij dan ook zeggen, dat de wedergeboorte onmiddellijk plaats heeft.

Naar het mij voorkomt, is het maar de vraag: hoe, en van welken kant men het beziet.

Nu zal men, na dit met aandacht gelezen te hebben, ons tegenwerpen, dat Ds. Littooy *geen* schrede rugwaarts doet, want dat hij ook nu nog erkent, dat »God in zooverre *onmiddellijk* wederbaart," dat God alleen levend maakt door zijn scheppend Woord," en dat we eerst het leven ontvangen moeten om te kunnen zien, hooren en gelooven."

En dit stemmen we ook toe, maar ontkend kan dan toch niet, dat hij naast de *onmiddellijke* wedergeboorte, wel terdege de *middellijke* wedergeboorte plaatst, de eerste bij de kleine kinderen, de tweede bij de volwassenen, en zegt dat »het er maar van afhangt van welken kant men het neemt."

Op die wijs komen we niet verder.

Dan toch gaat een ieder, met beroep op de Heilige Schrift, terstond weer zeggen, dat de middellijke wedergeboorte voor volwassenen regel, en de onmiddellijke wedergeboorte een uitzondering is, alleen voorkomende bij die kinderkens die God vroeg oproept naar zijn hemelsch koninkrijk.

Leerden nu daarentegen onze Gereformeerde vaderen, duidelijk en welbewust, gelijk een ieder welhaast uit de schoone studie van wijlen onzen broeder Kramer over het »*Verband tusschen Doop en Wedergeboorte*," zien zal, dat we in den regel de wedergeboorte vóór den Doop hebben te plaatsen, dan klopt de éène voorstelling op de andere niet.

Toch versta men wel, hoe dat komt.

De apostolische geschriften spreken alleen van menschen, die eerst op volwassen leeftijd in het Verbond zijn gekomen, en dus ook eerst op volwassen leeftijd tot Christus bekeerd zijn.

Een toestand als waarin wij thans leven kenden ze niet. Het tweede en derde geslacht moest nog geboren worden.

Vandaar dat in al hun uitspraken, van de bekeering op de wedergeboorte wordt teruggegaan. Nooit omgekeerd van de wedergeboorte tot de bekeering wordt voortgeschreden.

En verliest men dit nu uit het oog, en past men zonder hierop te letten, de apostolische uitspraak uit den toenmaligen tijd op onze kerken toe, ja, dan moet men wel in verwarring vervallen, en komen tot tegenstrijdige conclusies.

Iets waar dan nog bij komt, dat Ds. Littooy toont zeer wel het onderscheid tusschen het *scheppend woord* en het *gepredikte woord* in te zien, maar nochtans plaatsen als 1 Petr. 1: 23 eenvoudig opvat, als ware het »*onvergankelijk zaad*" niets anders dan de gepredikte waarheid.

Sta daarom hier nogmaals de vraag: Komen we zoo niet op de Luthersche lijn uit Luthers eerste periode?

Toen toch had volgens Luther ook de prediking van het Woord een soort sacramenteel karakter.

### Geloof en Woord.

Zijn denkbeelden verder uitspinnende, geeft Ds. Bos in de *Vrije Kerk* thans ook zijn gevoelen over het ontstaan van het geloof, en dat wel in dier voege, dat z. i. niet alleen het *dadelijke geloof*, maar ook het *geloofsvermogen* vrucht is van zulk een werking des Heiligen Geestes, die tot stand komt door het instrument van het Woord.

Ziehier zijn eigen woorden.

Nu vragen we weer, of er ook verband is tusschen het geloof en het Woord, of de prediking des Woords. En dan kunnen wij niet anders zien, of dat verband bestaat, naar de uitspraken der Heilige Schrift. En dat verband bestaat niet alleen met het oog op het geloof, voor zoover het betrekking heeft op het bewustzijn, maar ook met het oog op het geloof als gave Gods en inlijving in Christus. Dat verband *verstaan* wij niet, als wij denken aan de kleine kinderen. Met hen werkt de Heilige Geest op bijzondere wijze. Echter nooit waar het Woord niet is; dat staat bij ons vast. Wij gelooven niet, dat de Heilige Geest het geloof werkt in kinderen, die buiten het Woord geboren worden; die geboren worden uit ouders, die geheel buiten het Genadeverbond staan; bijv. in kinderen van Heidenen en Mohammedanen, om maar de uiterste groep van menschen te nemen. Waar het Woord niet is, en de beloften niet zijn, kunnen wij niet aannemen, dat *daar* de Heilige Geest werkt, om het geloof te ontsteken. Het verband tusschen geloof en Woord houden wij dus vast, ook bij kleine kinderen. Doch in hen kan het geloof door den Heiligen Geest worden gewerkt, eer zij nog het Woord kunnen hooren en verstaan. Hoe de Heilige Geest dat doet, weten wij niet. Maar dat Hij het doet, heeft zijn grond in de beloften, ook den kinderen der gelooviger gegeven, en tot die beloften behoort ook het geloof, door den Heiligen Geest gewerkt, zoowel als de belofte van wedergeboorte, rechtvaardigmaking en het eeuwige leven. — Wij moeten echter, tot recht verstand, bij die kleine kinderen niet blijven staan. Wij meenen, dat ook de Heilige Schrift dat niet doet. En raadplegen wij de Schrift, dan komt het verband tusschen geloof en Woord duidelijk uit. En dat niet alleen het geloof als bewuste werkzaamheid, waardoor wij al de weldaden van Christus aannemen, maar ook het geloof als vermogen, als gave Gods, en als inlijving in Christus en deelachtig worden van »des wortels en der vettigheid van Christus." Paulus leert duidelijk, dat het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods. (Rom. 10: 17.) Doch dan moet de prediking gezegend worden, gelijk blijkt uit Lydia, wier hart de Heere opende, zoodat zij acht nam op hetgeen van Paulus gezegd werd. Ge ziet dan ook, dat de Heilige Schrift het geloof steeds aan het Woord, of de prediking verbindt. Nu eens met een: »Wie heeft onze prediking geloofd?" dan door aan het bevel der prediking aan alle creaturen het »die geloofd zal hebben" te verbinden, en dan weer door op de prediking te laten volgen: »er gelooften zoovelen", of »zoovelen dan zijn woord gaarne aannamen", of »opdat zij gelooven en zich bekeeren" enz. Al deze plaatsen uit te leggen in dezen zin: gaat dan heen, predikt allen creaturen, — den Heidenen bijv. — opdat zij zich *bewust* mogen worden, dat zij reeds Christus ingelijfd *zijn*; dat zij reeds het gelootsvermogen *hebben*; dat zij zelfs reeds van eeuwigheid in Christus *waren*. Met één woord, zóó te verstaan, dat het Woord of de prediking er alleen bij komt, om het bewustzijn der zaak, en niet de zaak zelve te werken, gaat niet aan. Het geldt hier niet een gewone werkzaamheid des verstands en des vertrouwens. Dan toch behoeft ons alleen de inhoud gezegd en verklaard te worden, en moet er gesproken, geredeneerd, betoogd en aangedrongen worden, om den inhoud goed te verstaan, aan te nemen en te vertrouwen, om daarnaar te denken en te doen. Het Woord is ons *niet alleen* gegeven, om den inhoud van ons denken, weten en handelingen te bepalen. Het Woord is krachtig en als een scherp tweesnijdend zwaard. Het Woord is ook een middel, waardoor de Heilige Geest werkt. En tot het geloof werkt Hij *door het Woord*, om ons met Christus te vereenigen, opdat wij uit Christus en door Christus en om Christus alles zouden ontvangen wat tot onze volkomene zaligheid noodig is. Tot het oprecht geloof behoort meer dan iets *anders* kennen, *beter* kennen; iets anders vertrouwen en hartelijk vertrouwen, en ook dat werkt de Heilige Geest. In het oprecht geloof zit ook het geloofsvermogen, en in dat geloofsvermogen zit geestelijk leven, *waardoor* een mensch anders *kan* denken of weten; anders kan vertrouwen, en anders kan leven. Het oprecht geloof is een *levend* geloof. En dat leven des geloofs, waardoor de werkingen des geloofs ontstaan, werkt de Heilige Geest, door middel van het Woord, of de prediking des Woords. Dat leven des geloofs wordt niet zonder het Woord gewerkt, om dan alleen door het Woord de werkzaamheden des geloofs op te wekken en te regelen. Neen, ook *het* geloof; het geloof in zijn volle wezen, met alles wat er toe behoort, werkt de Heilige Geest door het Woord. Vandaar dat er in de Heilige Schrift nergens sprake is van het geloof, in welken zin ook genomen, zonder dat eerst het Woord werd gebracht, het Evangelie werd gepredikt. De prediking des Woords is dan ook niet alleen, om ons iets te zeggen wat wij te voren niet wisten, of om ons bewustheid te geven van iets dat wij te voren wel hadden, maar niet kenden, of niet wisten dat wij het hadden. De prediking des Woords is ook, en wel allereerst, om ons iets *te geven* dat wij te voren niet hadden: om ons Christus te geven; om ons met Christus te vereenigen; om ons deelgenooten te maken van Christus en van al zijne weldaden. En dan ook, om ons te doen kennen, en hartelijk te doen vertrouwen, wat in Christus is en ons in Christus geschonken is, nog dagelijks geschonken wordt, en wat wij nog van Hem te verwachten hebben.

Feitelijk is hiermede geen nieuw element in het debat gebracht.

Wie toch tusschen geloof en geloofsvermogen onderscheidt, kan niet anders stellen, dan dat het geloofsvermogen tot het nieuwe leven behoort, dat ons in de wedergeboorte wordt ingeplant.

Het komt dus op hetzelfde neêr, of ik zeg dat de wedergeboorte *door het Woord* gaat, of dat ik beweer, dat de inplanting van het *geloofsvermogen* door het Woord geschiedt.

Ds. Bos geeft dan ook op beide vragen een gelijkluidend antwoord.

Hij houdt staande dat beide malen het Woord instrument is, maar geeft ook beide malen toe, dat het bij de kleine kinderen *zonder* dat instrument toegaat.

Nu is eigenlijk deze laatste concessie ons reeds genoeg.

Staat toch vast, dat God het *kan* doen en het *doet* zonder het Woord, dan zou het een gansch doellooze quaestie worden, of hier een ander maal een instrumenteele tusschenschakel bijkwam.

Die tusschenschakel toch zou dan elk karakter van *noodzakelijkheid* missen, en door niets zou bewezen zijn, dat dit instrument aan de zaak zelve iets toe- of afdeed.

Ook hier komt het derhalve neer op de vraag, of het geloofs*vermogen* tot het *zijn* behoort, en zoo ja, of ooit het *zijn* door de *prediking* ons kan toekomen.

Dat we nochtans op dit punt terugkomen, is dan ook alleen, om een misverstand weg te nemen.

Ds. Bos schijnt namelijk den indruk te hebben ontvangen, alsof de opwaking van het geloofs*bewustzijn* en van de geloofs*daad* uit het geloofs*vermogen*, naar onze voorstelling *alleen* door de lezing of de prediking van het Woord tot stand kwam.

Dat nu is *niet* zoo.

Onze overtuiging was steeds en is nog, dat nooit ofte nimmer uit het geloofs*vermogen* hetzij het geloofs*bewustzijn*, hetzij de geloofs*daad* opkomt, dan door en onder eene nieuwe inwerking van den Heiligen Geest.

Iets waaraan we ten overvloede nog de verklaring toevoegen, dat een beroep op uitspraken der Heilige Schrift, waarin het woord: *geloof* voorkomt, ten deze natuurlijk niets uitwijst, tenzij eerst bij elk dier Schriftuurplaatsen is uitgewezen, óf dat er *alleen* van het geloofs*vermogen* sprake is, óf ook dat er onderscheiding tusschen geloofs*vermogen* en geloofs*bewustzijn* bij is in acht genomen.

### Transvaal.

Van Ds. Postma, te Pretoria, in Transvaal, ontvingen we onderstaand uitvoerig schrijven, waarnaar we, uit gevoel van billijkheid, gaarne plaats verleenen.

Het luidt als volgt:

*Geachte Redacteur!*

In de *Heraut* No. 1004 kwam een stuk over Johannesburg onder mijne aandacht, waarop ik mij verplicht gevoel inlichting te geven, om misverstand en verwarring te voorkomen, en omdat het mij zeer zal spijten als de Gereformeerde kerken in Nederland, door eene verkeerde voorstelling van zaken, een verkeerden indruk over de kerk alhier zouden verkrijgen.

Ten eerste moet ik zeggen, heeft dat stuk mij verwonderd doen opzien, omdat ik daarin feiten duidelijk omschreven vindt, waarvan ik als consulent zeer weinig wist en waarin ik als consulent niet gekend was. Ik vond in dat stuk de acta eener vergadering, waarvan ik, zoo dicht bij Johannesburg, slechts bij gerucht wat wist, en niet eens zeker kon worden of er werkelijk zulk eene gemeente-vergadering zonder den consulent gehouden was. Die acta moest van over de zee voor het eerst onder mijne oogen komen.

Het verwonderde mij verder, dat bij ontvangst van den brief dier ouderlingen niet dadelijk de vraag opkwam bij de lezers in Nederland: »maar als dan te Johannesburg en elders de belangen der Gereformeerde kerk zoo verwaarloosd worden, hebben dan die broeders daarover niet geklaagd bij hunne Algemeene Vergadering of bij hunne Synode? Welke redenen zouden die broeders dan hebben om zoo maar hunne eigene kerkelijke vergaderingen voorbij te gaan?" Te meer daar die broeders zelve geene melding hoegenaamd maken van eenige pogingen, hunnerzijds aangewend, om de Algemeene Vergadering of de Synode (die in Maart zitting hield) te bewegen zich den toestand van Johannesburg aan te trekken. Dit feit alleen was, dunkt mij, genoeg om de schrijvers vooreerst te verwijzen naar hunne kerkelijke vergaderingen. Of meenden wij, men zou zich eerst om inlichting gewend hebben naar de vergaderingen der Gereformeerde kerk in Z.-Afrika. Instede hiervan wordt de Gereformeerde kerk in Z.-Afrika door dat schrijven, en het plaatsen daarvan in de *Heraut*, aan beide zijden eenvoudig geïgnoreerd. Dit vooral spijt mij innig, daar op die wijze nolens volens het gevoel der Gereformeerde kerk alhier gekwetst wordt, en de goede verstandhouding tusschen de kerk hier en in Nederland zeer geschaad wordt. Dat men ijvert is goed, maar laat alles met orde geschieden. Had men gedaan wat ik aangeef, dan zou men spoedig bevonden hebben, dat de juistheid van de voorstelling der zaken in het bewuste stuk heel wat te wenschen overliet en dat men in de geheele zaak overhaast, onordelijk en hartstochtelijk te werk gegaan is.

Maar nu over de zaak zelf. Dit aanzoek is niet op wettige wijze, volgens onze Synodale Bepalingen en de Kerkenorde tot stand gekomen. Zooals in de gemelde notulen staat, was er op 24 Januari eene kerkeraadsvergadering te Johannesburg onder leiding van Ds. Hamersma, die door mij verzocht was om aldaar de avondmaalsdienst waar te nemen. Ik had geen vermoeden dat er in die kerkeraadsvergadering het beroepen behandeld zou worden, daar dit volgens art. 38 onzer Synodale Bepalingen niet mag geschieden zonder overleg met, of medeweten van den wettigen consulent, of zonder behoorlijke opdracht van den consulent aan zijn plaatsvervanger. Daarenboven was ik als consulent juist bezig om schikkingen te treffen met den consulent van Krugersdorp, welke gemeente met Johannesburg meedoet in het beroep, om weder met beide kerkeraden eene gelijktijdige bepaling te maken voor het volgend beroep. In die vergadering bepaalde de kerkeraad eene gemeentevergadering, zonder dat den consulent gemadpleegd was of het hem mogelijk was daar tegenwoordig te zijn. De kerkeraad weet dat ik veel van huis ben, maar weet ook dat, als ik te huis ben, men spoedig *met mij* eene vergadering kan bepalen, daar men ineens overspoort naar Johannesburg. Ik kon toen aan de bepaling, door den kerkeraad gemaakt, niet voldoen, daar ik terzelfder tijd naar Rustenburg moest.

Aan den ouderling die mij in kennis kwam stellen met deze bepaling toonde ik aan, dat, volgens de Synodale Bepalingen, die vergadering niet kon doorgaan zonder consulent, volgens art. 38. Over het houden van die vergadering is rijpelijk door ons gesproken en ook door mij aangetoond, dat de Dordsche kerkenorde, volgens art. 37, geen wettigen kerkeraad kent zonder den dienaar des Woords. Ik heb dien ouderling ook aangewezen wat de wettige weg van handelen is, zoo er bij een groot gedoelte van de gemeente eene neiging voor eenen predikant uit Nederland bestaat. Ook dat met de vrije verkiezing door ons altoos gehouden, een besluit zooals die ouderling toen voorstelde om *alleen* uit Nederland te beroepen, niet overeenkomstig dat beginsel en het gebruik onzer Kerk was, en dan ook reden van verdenking tegen onze Theologische School geven zou. Bij mij had die ouderling toen afgerien van het houden van die gemeentevergadering, en vond het ook billijk dat eerst de afgevaardigden van Krugersdorp en Johannesburg tijdens de Synode met elkander de zaak zouden bespreken. Bij de Synode vernam ik geruchten van eene vergadering der gemeente, gehouden onder voorzitterschap van ouderling Dusenage. Maar ook nog zulke onzekere geruchten, dat een der ouderlingen van Johannesburg mij verklaarde, dat er eigenlijk geene vergadering gehouden was. Nu blijkt het toch dat er zeer formeele acta opgesteld zijn in die gehoudene vergadering en dat daarop gehandeld is. Zooals te Johannesburg de zaken gedreven werden, heeft eene gemeente geen consulent noodig. Waar in die vergadering alreeds over de nominatie van candidaten gehandeld is, kan de gemeente op die wijze ook wel zonder consulent een predikant beroepen.

Nu, wat aangaat de voorstelling van de zwakke beharting der geestelijke belangen der gemeente van Johannesburg, komen er verschillende onjuistheden in dat stuk voor. Al vóór de stichting van Johannesburg als gemeente, werd die gemeente elken maand om de beurt bediend door mij en den predikant van Heidelberg. Ik gevoelde toen al de noodzakelijkheid dat daar een predikant moest zijn, maar toen telde de gemeente nog maar 70 leden, meest armen, zooals de schrijver in dat stuk zelf erkent. Daarom deed ik destijds in het *Kerkblad* een beroep op de kerk in het algemeen, om de gemeente te Johannesburg te steunen. Echter in zeer korten tijd groeide de gemeente aan tot 400 leden, en werd toen ook dadelijk tot eene gemeente gesticht, en ineens bij de stichting werden er plannen gevormd om een predikant te verkrijgen. Juist in dien tijd is er 10 maanden geen avondmaalsdienst geweest, hoewel de consulent plan gemaakt had, elke maand daar zelf dienst te doen of een anderen predikant daarvoor te verkrijgen. Oorzaak hiervan was de Jameson-inval, de kort daarop gevolgde dynamiet-ontploffing, waardoor het kerkgebouw, met veel moeite opgericht, vernield was en weer moest opgebouwd worden, en het uitbreken van de pokken. Om al deze redenen vond de kerkeraad het raadzaam de dienst uit te stellen, ofschoon de consulent zich telkens bereid verklaarde om over te komen. Zoodra deze moeilijkheden overgekomen waren, heeft de consulent weer geregeld gezorgd, dat er elke maand dienst was, en werden zonder eenig verzuim maatregelen aangewend, om met Krugersdorp een predikant te beroepen, terwijl intusschen plannen beraamd werden om eene pastorie te verkrijgen. Dit alles kon natuurlijk niet in één enkelen dag klaar komen. In December l.l. werd een beroep uitgebracht op Ds. Snijman van Heidelberg, Z. A. R., die met het oog op de behoeften van de Z. A. R. in 't algemeen geene vrijheid had, zijn eigen uitgebreiden werkkring te verlaten. Ware een ander predikant beroepen, dan was thans wellicht al in de behoefte van Johannesburg voorzien.

Wat nu den predikantennood in de kerk in Z. A. betrett, menschen uit Europa, die slechts in Johannesburg en Pretoria leven, hebben geen begrip van het bestaan van onze kleinere gemeenten. In Europa kan eene gemeente van 100 leden gemakkelijk een predikant beroepen. Dit kan eene zeer gewillige gemeente van 100 leden hier niet doen, want waar die leden hier verspreid in een uitgebreid district wonen, kost het elk gezin ten minste wel £ 5, telkens als zij naar de kerk komen. Konden zij nu als in Nederland te voet 's morgens naar de kerk komen, dan kon al dat geld aangewend worden voor de kerkedienst, en zou zulk eene gemeente een predikant een ruim bestaan kunnen verschaffen. Maar men kan nu eenmaal deze toestanden niet veranderen, wel theoriën opbouwen, maar dat geeft niets. Wat doen wij dus? Wij beijveren ons om kleine gemeenten op te bouwen en samen te doen werken, om een predikant te beroepen. En zoodra zulke plaatsen samen gereed zijn voor een beroep, waren er telkens proponenten van de Theologische school voor die plaatsen.

Menschen die hier niet de hitte des daags gedragen hebben, kunnen gemakkelijk spreken, maar groote theoriën te verkondigen, is iets anders dan werkelijk gemeenten te bearbeiden, en te verzorgen in uitgebreide districten. En als er dan in den omtrek, door mij vroeger alleen bearbeid, nu vijf predikanten zullen zijn, wanneer Johannesburg en Nijlstroom hunne predikanten verkrijgen, dan moet men toch erkennen dat de kerk opgebouwd wordt.

Ten slotte wil ik nog alleen het volgende opmerken: als de kerk van Z. A. voor vele jaren alreeds de gemeente in het verre Humpata tegen groote kosten en opoffering, van een leeraar voorzien heeft, zal dan die kerk eene gemeente in haar midden verwaarloozen?

*Pretoria*, 28 April 1897.

P. POSTMA.
V. D. M.

Ons is het ondoenlijk, uit de verte ten deze een oppartijdig oordeel te vellen.

Ook hierom is het zoo te betreuren, dat de kerken van Transvaal met onze kerken nog niet in nadere gemeenschap traden.

Maar na de bealuiten der jongste Synode in Transvaal durven we hierop vooreerst nog minder hopen dan vroeger.

Altoos misverstand.

Zoo ook nu weer over het behoud van den naam van *kerk* in plaats van *kerken*.

En dit na al wat hierover breed en ampel in de *Heraut* en op Synoden verhandeld is.

### Uit de Pers.

Ditmaal geven we onder dit hoofd een extract uit het verslag van het *Zettensch* Gymnasium.

Des Heeren goede hand schonk ons juist dit jaar niet onbelangrijk stijgen in het aantal onzer discipelen.

Telde toch het Gymnasium op 1 Januari 1896 46 leerlingen, op 1 Januari 1897 was dit cijfer geklommen tot 59, waarvan 40 intern en 19 extern. Tegenover 9 leerlingen die vertrokken (3 naar de Vrije Universiteit; 1 naar de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam voor medische studien; 2 naar de Theologische School te Kampen; 2 die niet bevorderd werden tot eene hoogere klasse; 1 die de studie vaarwel zegde), werden in den loop des jaars 22 nieuwe leerlingen opgenomen, waarvan 9 in de Voorbereidingsklasse; 10 in de eerste; 2 in de tweede, 1 in de derde klasse.

Sedert 1892 is er in dit opricht gestadige vooruitgang. In dat jaar toch bedroeg het aantal nieuwaangekomenen discipelen niet meer dan 4; in het jaar '93 steeg dit tot 8; in '94 tot 11; in '95 tot 15; in '96 tot 22.

Toch zijn wij nog niet zoover als voor den financieelen toestand op den duur gewenscht is. Op vermeerdering bepaaldelijk van het aantal internen moeten wij blijven hopen. Voor een zeatigtal is in het gebouw van het Gymnasium plaats.

Het is dan ook voor het Gymnasium, voorzoover het Curatorium kan zien, van groot belang, dat aan de bedoeling der Synode streng worde vastgehouden om de inrichting te Kampen, behoudens bepaalde uitzonderingen, uitsluitend te doen dienen voor wie later hunne studiën aan de Theologische School